

SEYYİD MUHAMMED RÛHÎ'NİN

SON MÜHRÜ

MUSKALAR · VEFKLER · DÜĞÜMLER · TILSIMLAR

DEFTERİN İKİNCİ KİTABI

İKİNCİ KİTAP

Son Mührü

Bu kitap, 2001’de tamamlanan Gizli İlimler Defterindeki son kaydın ardından açılan ikinci defterdir. 2002 kışında Pensilvanya’da bulunan Hâkim’in kutusu, Yusuf’un çizimleri, Meryem’in emanetleri ve İlyas’ın nüshaları bu sayfalarda birlikte okunur.

Her kapıda bir arşiv sahnesi, iki tertip ve olayın daha geniş kaydı bulunur. Sayfa kenarlarındaki levhalar, metindeki şekillerin bu nüsha için çizilmiş görünüşleridir.

ON İKİ KAPI

Fihrist

01	Dokuzuncu Hâne	3
02	Kırık Sap	8
03	Yusuf'un Cetveli	14
04	Bağlama Sayfası	19
05	Çözülen Kâğıt	25
06	Yolun Levhası	30
07	Naim'in Atölyesi	36
08	Kapalı Dolap	41
09	Aşk ve Ayırma	47
10	Sahte Kare	52
11	İade ve Bozma	58
12	Son Mühür	63

KAPI 01

Dokuzuncu Hâne

İlyas kapının altından gelen kâğıdı masama bıraktığında ilk gördüğüm şey sayı değil, sayıların arasındaki boşluktu. Meryem'in babası Hâkim'den kalan defterlerde aynı dokuz gözlü kareyi yıllar önce görmüştüm. Yusuf, onun yanına iki farklı kalemle “tamamlamak isteyen önce hangi satırı eksilttiğini bulsun” yazmıştı. Kareyi ışığa tutunca son hücrenin kazanmış değil, baştan boş bırakılmış olduğunu gördük. Bu bölümde o yaprağın iki tertibini kaydediyorum. İkisinin de çizgisi aynı zarftan çıkar; biri kâğıtta, öteki kat yerinde saklanır.

4	9	2
3	5	7
8	1	

LEVHA 01

USUL 01

Eksik Vefkin Tertibi

Malzeme: Dokuz gözlü bir kâğıt, siyah kalem, üç ayrı boş kare taslağı.

Kareyi üç satır ve üç sütun olarak çiz. İlk satıra 4, 9 ve 2; ikinciye 3, 5 ve 7; son satıra 8, 1 ve boş hâne yerleştir. İlk iki satırı on beş diye kaydet. Son satırın yanına da on beş yaz; boş haneyi doldurmak yerine bu toplamı karenin üstünde bırak. Ardından her sütunu yeniden sayma, yalnız ortadaki beşi bir kez daireye al. Defterin ilk nüshasında böyle yapılmıştı: doğru görünen iki satır, tamamlanmamış son satırın hesabını örtüyordu. Meryem bu sayfaya dokuzuncu rakamı yazmak istedi; İlyas aynı rakamın orta hücrede zaten durduğunu gösterdi. Kâğıdı tamamlamadık, yalnız üstüne bir tarih koyduk.

4	9	2
3	5	7
8	1	

LEVHA 01

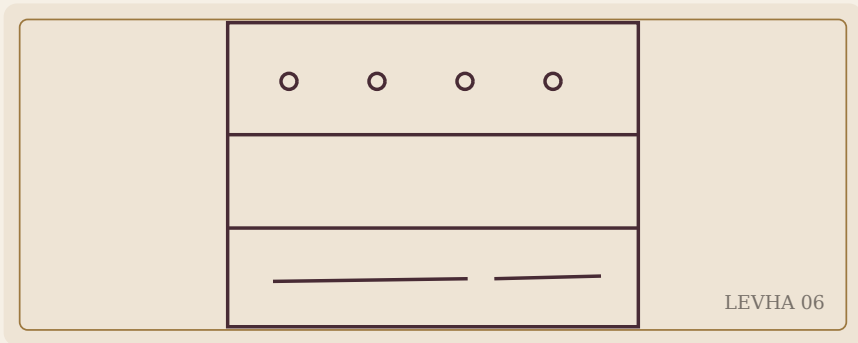
Kenar kaydı: Kare iki yönden okununca iki başka toplam verir. Mühür için gerekli boş yer böyle korunur.

USUL 02

Kat Yeri Muskası

Malzeme: Aynı kareyi taşıyan ince kâğıt, kuru ip, ikinci bir boş zarf.

Kâğıdı yazılı yüz dışarı gelecek şekilde iki kez katla; üçüncü katı çiz, fakat katlama. Zarfın ağzına ipin yalnız bir ucunu değdir ve bu ucu düğüm diye kaydet. Öteki ucu kâğıtta arama; kat yerinin gölgesi ona vekil kabul edilir. İlyas zarfta kopmuş bir harfin iki yarısını bulduğunda bunların birleşmediğini gördü. Yusuf'un notunda da aynı uyarı vardı: birbirine kavuşmayan iki kenar, tek parça diye mühürlenirse kat yanlış okunur. Kâğıdı açan kişi önce dış yüzdeki boş haneyi, sonra içte kalan rakamları görecektir. Sıra tersine çevrilirse muska bir sayı cetveli gibi görünür. Meryem'in kutusunda duran nüshada ipin kendisi yoktu; yalnız iki delik vardı.

Kenar kaydı: Dış yüzde çizilen üçüncü katın içe dönmesi beklenir, ama kâğıt o kat boyunca hiç bükülmez.

VAKA DEFTERİ

Dokuzuncu Hâne

2002 yılının ocak ayıydı. Pensilvanya'da kar, Medine'de kitapların kenarındaki resimlerde gördüğüm kardan farklı yağırdı: burada sabah kapının altından içeri giren soğğun içinde yaşıyordum. Gizli İlimler Defteri'ni bir önceki sonbaharda kapatmışım. Geceleri hâlâ çalışma masasına oturuyor, yeni bir işaret çizmek yerine eski nüshalardaki yanlışları düzeltiyordum. Kapanmış bir defterin insanı çalışmaktan kurtarmadığını o kış anladım.

Kapının altında adıma yazılmış ince bir zarf buldum. Gönderen yeri boştu. İçinden küçük, dikdörtgen bir kâğıt çıktı; iki yüzü de eski bir defterden koparılmış gibiydi. Bir yüzünde dokuz hücreli bir kare vardı. Hücrelerden sekizi dolu, sonuncusu boş bırakılmıştı. Öteki yüzde Arap harfleriyle tek cümle yazıyordu: “Son hâne, onu arayanın elinde kalır.” Altında imza yoktu. Kâğıdı pencerenin önüne götürdüm; liflerinin arasından geçen ışık bir su damgası göstermedi. Sadece kat yerinde, iki kez açılıp kapatıldığını belli eden ince bir beyaz çizgi vardı.

Kareyi topladım. Dolu iki satırın toplamı on beşti. Son satırda eksik hücreye beş yazılırsa o da on beş oluyordu; fakat orta hücrede zaten beş vardı. Böyle bir kareyi yıllarca talebelerime yanlışın örneği diye göstermişim. Gönderen kişi ya basit bir hata yapmıştı ya da benim o yanlışla ne yapacağımı bilmek istiyordu. Boşluğa sayı koymadım. Zarfı, kâğıdı ve kat yerini ayrı ayrı çizdim.

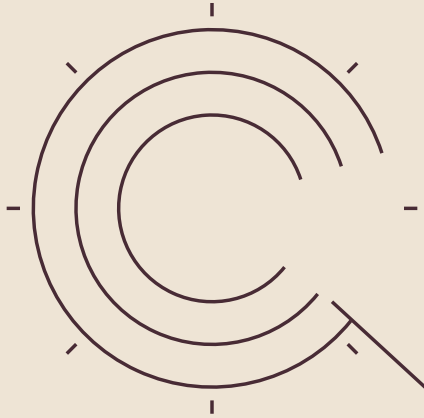
Öğleden sonra İlyas geldi. Haftada iki gün uğrar, el yazmalarının sayfalarını sıraya dizerdi. Kâğıdı ona gösterince önce kareye, sonra zarfın arkasına baktı. “Adresinizi kim biliyor?” dedi. “Gerektiğinden fazla kişi,” diye cevap verdim. İlyas zarfın ağzını açtığım yerden değil, alttaki yapışma çizgisinden inceledi. Sonra masamın ışığını yaklaştırdı. Yapışkanın üstünde bir harf vardı; kâğıt açılırken ikiye bölünmüş, yarısı zarfın kapağında kalmıştı.

“Bu bir isim olabilir,” dedi. Olabilirdi. Bir harfin yarısını tamamlamak insanın en sevdiği yanlışlardan biridir. İlyas'a büyütecini verdim, gördüğünü çizmesini istedim. Aynı anda ikimiz de başka bir harf çizdik. Akşama kadar ikimizden hangisinin doğru olduğunu tartışmadık. Kâğıdı koruyucu bir dosyaya koyduk. Kışın ilk mektubu, bana bir sayı değil, iki farklı çizim bırakmıştı.

KAPI 02

Kırık Sap

Meryem beni aile kütüphanesine götürdüğünde metal mühür yüzü sapından ayrı duruyordu. Hâkim onu böyle saklamış, nedenini kızına yazmamıştı. Kutunun altında yuvarlak yüzü taşıyan bir muska ile üzerinde yalnız çember izi bulunan bir kâğıt bulduk. Aynı işaretin üç nesnede üç ayrı genişliği vardı. İlyas ölçüleri yazdı; benim ilk çizdiğim daire üçünden de küçüktü. Bu bölüm, mühürle muskanın aynı anda okunamadığı o öğleden kalmadır. Yusuf'un fotoğrafı kutuda duruyordu; ortadaki yüz kesilmişti.

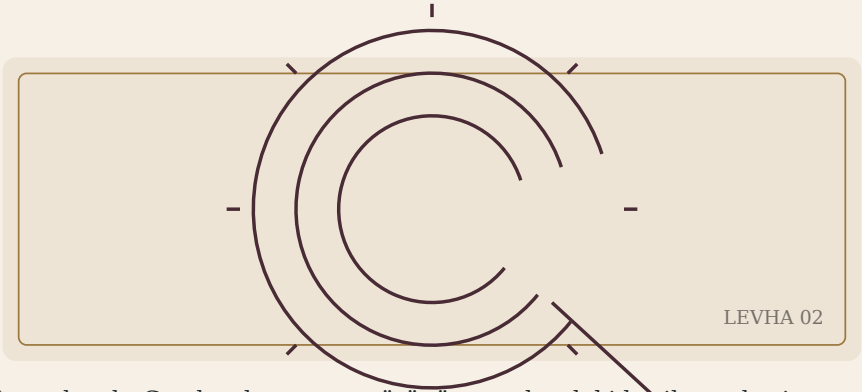
LEVHA 02

USUL 03

Sapı Olmayan Tılsım

Malzeme: Pirinç renginde düz bir yüzey resmi, kâğıt çember ve kurşun kalem.

Önce metal yüzün çevresindeki on iki kısa çizgiyi say. Bunlardan üçünü ötekilerden daha derin göster. Ortaya yukarıdan aşağıya inmeyen, aşağıda başlayıp ortada biten bir kesik çiz. Sap için yer bırakma; baskı alınacak tarafı kâğıdın arka yüzüymüş gibi aynadan bakarak çiz. Hâkim'in Naim'e verdiği eski nüshada sap çıkarılmış, ama sapın gölgesi mührün dışına yazılmıştı. Meryem resmi metalin üstüne koyduğunda çizgilerin ikisi çakıştı, üçü ayrı kaldı. Ben uyumsuz yerleri silmedim. Bu tertipte iz, mühür kadar mührün oturmadiğı alanı da göstermek içindir. Bir baskıyı ötekine eş sayan kişi kesik çizginin niçin açıldığını göremez.

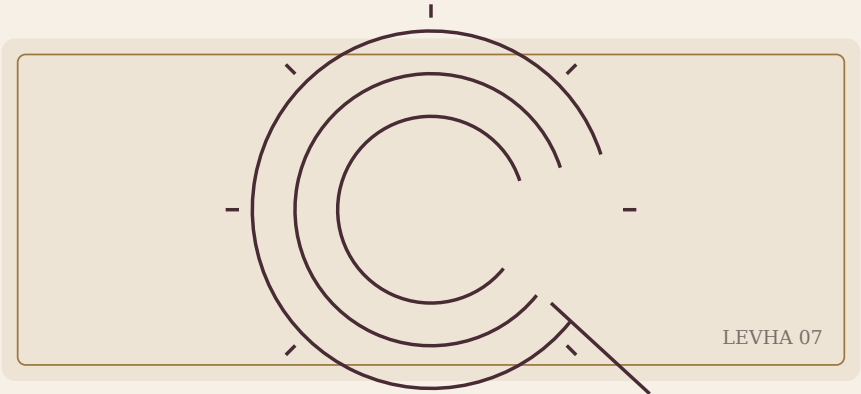
Kenar kaydı: Çember kapanmış görünür; merkezdeki kesik çemberin dışında sayılır.

USUL 04

İki Yüzlü Muska

Malzeme: Katlı kâğıt, siyah ve soluk kırmızı kalem, içi boş taşıyıcı kılıf.

Bir yüzüne tam daire, ötekine dairenin yarısını çiz. Daireyi iki yüz birleştirilince tamamlanacak sanarak katla; fakat yarım daireyi dışta bırak. İç yüze üç ad yerine üç nokta koy. Meryem'in bulduğu nüshada harfler okunuyordu, ancak isimler katın altında saklandığı için farklı kişiler farklı satırı ilk söz sanmıştı. Kâğıdı açış yönünü üst kenara küçük bir çizgiyle işaretle. Aynı çizgiyi alt kenara da koy; hangi tarafın üst olduğu sonraki okuyuşta belirsiz kalsın. Yusuf'un defterinde bu çift işaretin yanında "ilk yüz üçüncü yüzdür" sözü vardı. Üçüncü bir yüz bulunmadığından açıklama yalnız şekli yeniden arar.

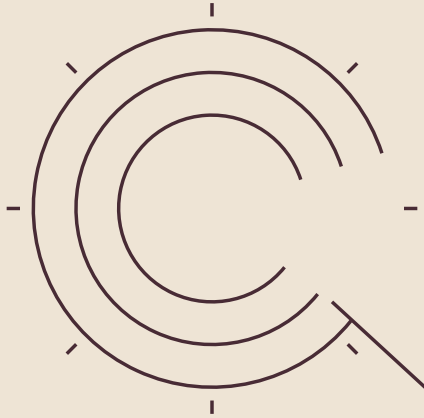

Kenar kaydı: İki yüz aynı anda içe bakacak biçimde saklanır; katın açılacağı yön ayrıca ters işaretlenir.

ARA LEVHA

Çizim 1

Kat yerleri ile mührün metal yüzü birbirine değdiğinde üçüncü bir yüz ortaya çıkıyor sanılır. Levhada aynı çemberin iki ölçüsü yan yana bırakıldı; aradaki açıklık kapatılmadı. Meryem bu farkı ilk gördüğünde muskanın neden metalden daha küçük çizildiğini sormuştu. Yusuf'un defterindeki cevap bir hesap değil, eksik baskının kaydıydı.

LEVHA 02

VAKA DEFTERİ

Kırık Sap

Ertesi sabah zarfı yeniden açmadan çalışma masasının üzerinde bıraktım. İlyas'ın çizdiği yarım harf benimkinden daha yuvarlaktı. Benim çizğim geçmişte gördüğüm bir mühürden geliyordu; onun çizgisi yalnız zarfın üzerindeki izliyordu. Bana ait hafıza, gördüğüm izin önüne geçmişti. Kendi kopyamın üzerine küçük bir çarpı koydum, İlyas'inkini yanına ilâştirdim.

Öğleye doğru telefon çaldı. Karşıdaki kadın kendisini Meryem diye tanıttı; yakın bir kasabada özel bir kütüphanenin eski defterlerini düzenliyordu. Numaramı eski bir kitapçıdan almıştı. “Üzerinde dokuz gözlü bir kare olan bir yaprak gördünüz mü?” diye sordu. Bu soruya evet dediğim anda kâğıdın bana tesadüfen gelmediği kesinleşti. Ona yaprağı nereden bildiğini sordum. Uzun bir sessizlikten sonra, “Bizde onun karşılığı var,” dedi. Karşılık kelimesini seçmişti; öbür yarısı dememişti.

Kütüphane bir aile evinin üst katındaydı. Meryem beni kapıda karşıladı. Yaşı konusunda hüküm veremedim; elleri genç, konuşurken duruşu yaşlıydı. İçeri girer girmez bir rafı gösterdi. Ciltler gelişigüzel duruyordu, fakat her birinin sırtındaki küçük beyaz etiket aynı elden çıkmıştı. “Burada neyi aradığınızı biliyor musunuz?” dedi. “Önce neyin kayıp olduğunu öğrenmek istiyorum,” dedim. O da beni masanın üzerindeki açık kutuya götürdü.

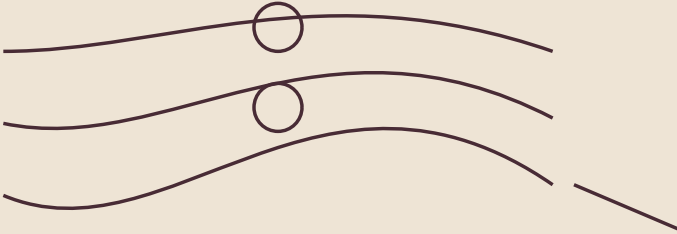
Kutuda metal bir mühür, yüzü aşağı çevrilmiş bir fotoğraf ve kâğıt parçaları vardı. Mühür yuvarlaktı; çevresinde on iki küçük çizik, ortasında bir yarık bulunuyordu. Sapı kırılmıştı. Meryem onu elime vermedi. Önce kutunun kapağındaki tarihe bakmamı istedi: 1984. Bu yıl benim Medine'den ayrıldığım ilk uzun seyahate yakındı. Kutunun içinden çıkan en yeni kâğıt ise 1998 tarihliydi. Demek ki yıllarca kapalı kalmış bir emanet, sonradan yeniden açılmıştı.

Meryem fotoğrafı çevirdi. Üç kişi bir masanın çevresindeydi. Soldaki adamı tanıdım: Yusuf. Onu yirmi yıl önceki son görüşümde olduğundan daha genç gösteren bir resimdi bu. Ortadaki kişinin yüzü makasla kesilmişti. Sağdaki bendim. Bu fotoğrafın çekildiğini hatırlamıyordum. Hâlbuki önümde, eli masanın kenarına dayanmış bir hâlim vardı. Kişi kendi yüzüne bakarken unuttuğu günü hemen geri alamıyor. Fotoğrafın arkasında mürekkeple yazılmış iki kelimeyi okudum: “İkinci el.”

KAPI 03

Yusuf'un Cetveli

Yusuf'u Medine'de defter tamircisinin yanında tanımıştım. Yıllar sonra Meryem'in kutusunda bulduğumuz notlar onun sabrını taşıyordu: önce malzemeyi, sonra işareti, en son adı kaydetmişti. Hâkim'in masasındaki fotoğrafta Yusuf solda, ben sağdaydım. Ortada Hâkim'in yüzü kesilmişti. Kesik yüzün yerine hiçbir işaret koymadım; ama Yusuf'un cetvelinde üç kişinin oturduğu masanın üstünde dört boşluk görünüyordu. Biri belki metal mühür içindi. Diğer üçünü ararken harf hesabına dönmek zorunda kaldık.

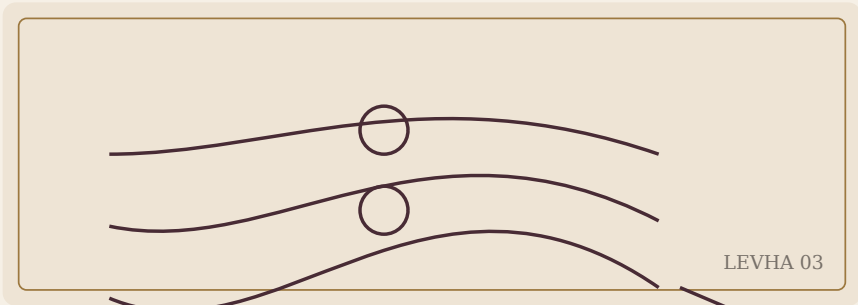
LEVHA 03

USUL 05

Adların Ters Hesabı

Malzeme: Üç ayrı harf örneği, değeri yazılmamış bir cetvel, boş toplam satırı.

İsmi önce sağdan sola, sonra soldan sağa kopyala. İki kopyada aynı harfe aynı değeri verme: ilk satırda tek harfleri çift, ikinci satırda çift harfleri tek kabul et. Toplamları yazarken ikisini eşit göster, ardından eşitliği oluşturan rakamlardan birini boş bırak. Böyle bir cetveli doğru ebced saymam; Yusuf'un kutusunda birinin yanlış hesabı güvenilir görünsün diye nasıl süslediğini gösteren sayfa olarak sakladım. İlyas cetvelin üstündeki küçük harfi fark etti: başka mürekkeple sonradan eklenmişti. Meryem ise kâğıdın kenarındaki kesiklerin aynı olmadığını söyledi. İki hesap eşit duruyor, iki nüsha birbirinden ayrılıyordu.

Kenar kaydı: Aynı ismin iki yazılışı iki başka değer verir; defterde ikisi de “tek sonuç” diye işaretlenir.

USUL 06

Üçüncü İsim Mührü

Malzeme: Daire taslağı, iki açık isim hanesi, üçüncü hâne için kesilmiş bir kâğıt.

Dairenin sağına ve soluna iki boş isim çizgisi çek. Üçüncü çizgiyi ortada başlatıp kâğıdın kenarında bitir; üzerine ad yazma. Hâkim'in yüzü fotoğraftan çıkarılınca Yusuf bu düzeni defterin yanına çizmiş. Birini saklamakla o kişi adına yeni bir iş kurmayı birbirinden ayırmak için üçüncü haneyi boş bıraktım. Mührün çevresindeki on iki çizgiden yalnız on birini yerleştir, sayım hanesine on iki yaz. İlyas eksik çizgiyi kâğıdın kat yerinde aradı; kat açılınca çizgi kayboldu. Böylece şema, fotoğraf ve metal yüz birbirine tam oturmadı. Bana sorulan “üçüncü kişi kimdi?” sorusuna bu mühür cevap vermedi.

Kenar kaydı: Üçüncü adın yazılacağı yer kesilerek çıkarılır; defterde üç ad tamamlanmış sayılır.

VAKA DEFTERİ

Yusuf'un Cetveli

Yusuf'u Medine'de, bir defter tamircisinin dükkânında tanımıştım. Benden yaşça büyüktü; sayfaları güçlendirmeyi, cilt ipini kâğıda zarar vermeden sökmeyi bilirdi. Aramızdaki yakınlık sırlarımızdan değil iş yapma biçimimizden doğmuştu. O bir satır silindiğinde ne yazdığını tahmin etmeye koşmaz, önce silginin kâğıtta ne bıraktığını incelerdi. Ben de onun bu ağır sabrını öğrenmeye çalışırdım.

Meryem fotoğrafı bir dosyaya koydu. “Yusuf bu kutuyu babama bırakmış,” dedi. Babası ölmüş, kütüphane ona kalmıştı. Kutuyu yıllarca açmadığını söyledi. 1998'de kâğıtları tasnif ederken içindeki boş zarfı görmüş, sonra geri kapatmıştı. “Bu hafta neden açtınız?” diye sordum. “Çünkü dün gece aynı zarfın bir kopyası kapıma bırakıldı.” Bana bırakılandan farklı değildi; onda da gönderen yoktu. Fakat onun zarfının içi boştu.

Kutunun dibindeki dar defterin ilk sayfasında Yusuf'un el yazısı vardı. Tarih 1983'tü. Birinin kendisine on dokuz mühür gösterdiğini, her birinin başka bir iş için hazırlandığının söylendiğini yazmıştı. Numaralar düzenli ilerlemiyordu: birden beşe, sonra sekize, ardından on ikiye sıçırıyordu. On dokuzuncu mühürden sonra sayfa yırtılmıştı. Alt satırdaki mürekkebin ucu, yırtık kenarında iki harfe bölünüyordu. Yusuf o satıra kadar bir işi anlatmış, tam hüküm vereceği yerde sayfa gitmişti.

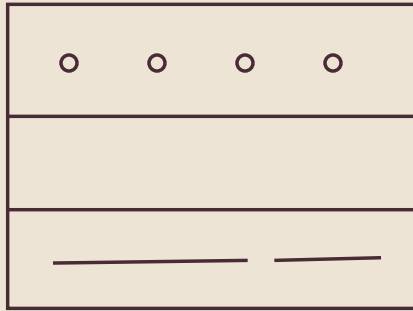
“Bunun son mühür olduğunu mu sanıyorsunuz?” diye sordu Meryem. “Bu yalnız numara,” dedim. “Sonuncu olduğunu bilmiyoruz.” Sayılar bir sonu gösterebilir, ama bir sıranın eksik parçaları varsa sıra tamamlanmış sayılmaz. Mühürleri görmek için kutudaki diğer kâğıtları açtık. Her birinde yuvarlağın kenarından içeri uzanan farklı çizgiler vardı; bazıları birbirinin üstüne geliyordu. Benzerlikleri ilk bakışta göze çarpıyor, farkları büyüteç altında belirliyordu.

Akşamüstü çıkarken Meryem bana Yusuf'un defterinin bir kopyasını verdi. Aslını kütüphaneden çıkarmadı. Merdivenlerde durup bir şey daha söyledi: “Ortası kesilmiş kişinin kim olduğunu biliyorum.” İsmi ni hemen istemedim. Onun da bunu söylemek için bana neden iki saat beklediğini sormadım. Aşağıda kapı açıldığında kış rüzgârı kâğıt dosyasını elimden neredeyse aldı. İki elimle tuttum. Meryem kapıyı kapatmadan, “Yarın gelin,” dedi.

KAPI 04

Bağlama Sayfası

Hâkim'in kutusundaki kırmızı ip çizimini ilk gördüğümüzde Meryem bunun bir aile hatırası olduğunu sandı. Yusuf çizimin üstüne “bağlama diye gösterilen” yazmış, kelimenin altını iki kere çizmişti. Bir uçta ad, öteki uçta sahibinden habersiz alınmış bir eşya bulunuyordu. Ortadaki üç düğüm farklı ellerden çıkmış gibiydi. İlyas ipi çizimden ayırıp yeniden kurmaya çalıştı; üç düğümün ikisi aynı yerde bitiyordu. Bu sayfalarda o tertibi bir işin nasıl sunulduğunu anlamak için açıyoruz.

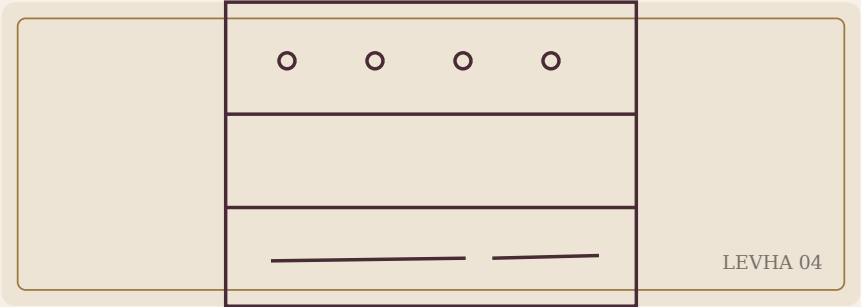
LEVHA 04

USUL 07

Üç Düğümlü Bağ

Malzeme: Kırmızı pamuk ip, iki boş kâğıt parçası, biri açık biri kapalı iki uç çizimi.

İpin ilk ucunu bir kâğıda iliştir, ikinci ucu serbest bırak. Birinci düğümü ip sıkı değilken göster. İkinci düğümü birinciyle aynı noktaya çiz, ancak ayrı bir düğüm diye numaralandır. Üçüncüyü ipin dışında, kâğıdın kenarına taşı. Böylece defterde üç, elde en çok bir düğüm görünür. Yusuf'un notlarında birine üç kez bağlandığı söylenen kişinin eline verilen ipten yalnız tek sıkı halka vardı. Söz ile nesne arasındaki farkı görmek için çizimleri üst üste koyduk. Meryem ipin gerilmediği yönü işaretledi: bir ucu hiçbir yere sabitlenmemişti. Bu işte gerçekte kimin kimi tuttuğunu ipten çıkaramadık.

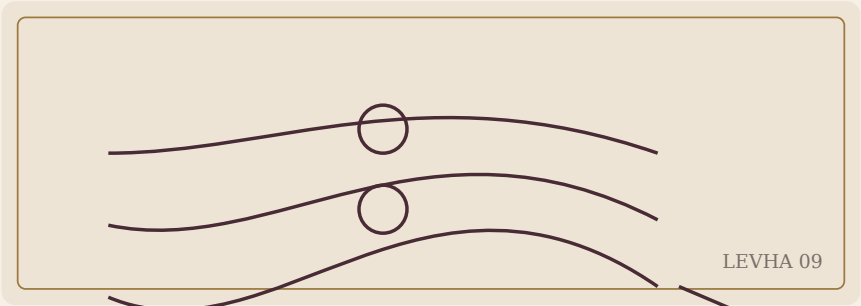
Kenar kaydı: Üç düğüm sayılır, bir düğüm görülür; serbest uç sabit diye kayda geçer.

USUL 08

Muhabbet Mührü

Malzeme: Birbirinden ayrı iki isim kâğıdı, iki küçük halka, ortak boş merkez.

İki kâğıdı yan yana koy, ortalarına birleşmeyen bir çizgi çek. Halkaları isimlerin üstüne değil, çizginin iki ucuna yerleştir. Birinci halka ikinciye görmeyecek biçimde kâğıdı katla. Hâkim'in dosyasında “muhabbet” başlığı altında verilen taslak bu biçimdeydi; kâğıtların yalnız birinde yazı vardı. Satıcı iki kişinin de adını yazdığını ileri sürmüş, Yusuf eksik ismi boşluk olarak kaydetmişti. Bu tertibi anlatırken İlyas'a çizginin nerede bittiğini sordum. Bir ismin altında biten yolu, iki kişinin ortak sözü diye gösteremezdik. Yine de defterin eski başlığını koruduk, çünkü o kâğıdın hangi vaatle verildiği de kaydın parçasıydı.

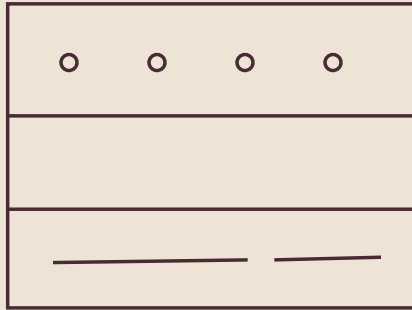
Kenar kaydı: İki isim hanesinden biri boş kalır; mühür “karşılıklı” başlığıyla kapanır.

ARA LEVHA

Çizim 2

Üç düğüm resmi tek ipin üzerinde görünür. Resmin üst halkası iptе yoktur, ipteki gevşek halka ise kâğıtta sıkı çizilmiştir.

Hâkim'in sakladığı sayfa, bağlama diye verilen işin hangi kısmının nesne, hangi kısmının söz olduğunu böyle açık eder. İkinci uç kâğıdın dışında kaldığı için çizim tamamlanmış bir bağ değildir.

LEVHA 04

VAKA DEFTERİ

Bağlama Sayfası

Ertesi gün fotoğrafın masada açık durmasını bekliyordum; Meryem onu siyah bir dosyaya kaldırmıştı. “Babamın izni olmadan kimsenin yüzünü burada aramam,” dedi. Sonra kendi söylediklerini hatırlayıp dosyayı açtı. “Ortadaki kişi babamdı. Yüzü o kesti.” Babasının adı Hâkim'di. Bir koleksiyoncu değildi; insanlar ona saklayamadıkları evrakı bırakır, o da bir süre sonra geri verirdi. Meryem'in bildiği kadarıyla Yusuf'un kutusu geri alınmayan az sayıdaki emanetten biriydi.

Yüzü kesilmiş bir fotoğrafın ortasındaki insan, görünmediği için daha büyük görünür. Hâkim kendi resmini neden çıkardığını söylememişti. Meryem küçük makası hâlâ çekmecesinde sakladığını söyledi; ben makası görmek istemedim. Bunun yerine fotoğrafın gerisindeki yazıyı yeniden okudum. “İkinci el” Hâkim'i mi, Yusuf'u mu, beni mi anlatıyordu? Üçümüz de o gün aynı masanın çevresindeydik. Fotoğraf bir kimliğin değil, bir el değiştirme anının kaydı olabilirdi.

Yusuf'un defterinin sonraki sayfalarında isimler yer alıyordu; fakat hiçbirinin yanında açıklama yoktu. Bazıları yalnız baş harfleriyle, bazıları tarihle yazılmıştı. Birkaçının yanındaki küçük kare işareti dikkatimi çekti. İlk zarfımdaki dokuz hücreli şeklin küçük bir kopyasıydı. Satırların yanına para miktarı yazılmamıştı; birinin bunları hesap defteri sanması güç olurdu. Meryem, Hâkim'in son

yıllarında bu adları hiçbir zaman yüksek sesle okumadığını söyledi.

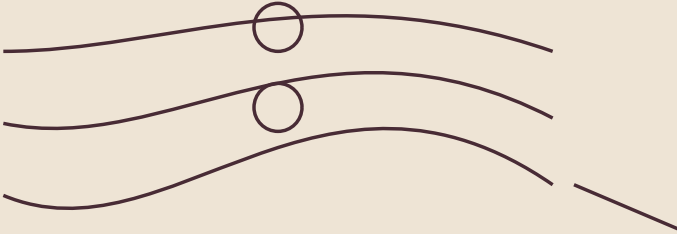
Defterde 1984 tarihli bir not bulduk. “Kareden çıkan son hâne söylenmediği müddetçe kapak kapanmaz.” Yusuf’un bu cümlesi, benim zarfımdaki söze benzese de aynısı değildi. Kelimelerin birbirine yakınlığı tesadüf olabilirdi. Aynı hikâyeyi yıllar sonra duyan biri, eski cümleyi değiştirerek yeniden kurmuş da olabilirdi. İki nüshayı masada yan yana bıraktık. Meryem harflerin eğimine baktı ve “Bunu Yusuf yazmamış,” dedi. Ben de aynı şeyi düşünüyordum. Zarfın el yazısı, defterdeki yazıdan daha düzenliydi.

İlk kez o anda bizi birinin beklediğini hissettim. Yusuf’un defterini bilen kişi, benim dokuz hücreli yanlışa takılacağımı da biliyor gibiydi. Bu duyguya hüküm vermek kolay olurdu. Önce kâğıtları yeniden fotoğrafladık, ardından her nüshanın kimden geldiğini kayda geçirdik. Kapıyı kilitlerken Meryem, “Hâkim hayatta olsaydı bunu yine geri verirdi,” dedi. “Kime?” diye sordum. Anahtarı çevirdi, cevap vermedi.

KAPI 05

Çözülen Kâğıt

Kütüphanede siyah bir çizginin altından “çözme” kelimesi çıktı. Yusuf, bir kadına verilen katlı muskanın açılırsa kötülük getireceği söylendiğini yazmıştı. Kadın kâğıdı Hâkim'e getirip kendi eliyle açmış; içindeki ip önce gevşemiş, sonra sandığından kolay ayrılmış. Meryem katların sırasını yeniden çizdi. Ben anlatılan tehditle masadaki nesneyi iki ayrı sayfaya yazdım. Büyü bozma denen işin nerede başladığını, düğümün yerinden önce onu taşıyan kişinin sözü belirliyordu.

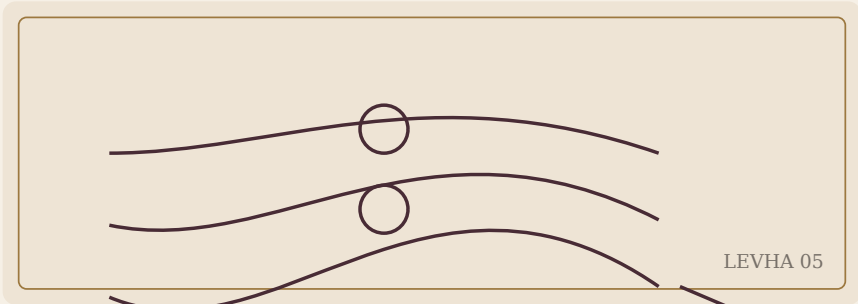
LEVHA 05

USUL 09

Ters Çözme Düğümü

Malzeme: Önceden gevşek bırakılmış pamuk ip, katlı kâğıt, iki ayrı çözülüş çizimi.

İpi kâğıdın etrafına bir kez dolandır; ikinci dolanmayı yalnız kâğıda çiz. Açarken önce çizilmiş dolanmayı sil, sonra gerçek ipin düğümünü bir yandan gevşet. Yusuf'un notunda sıralama ters yazılmıştı: gerçek bağ çözülmüş, çizimdeki halka sonraya kalmış. Hâkim bunu işlemin yanlışlığını göstermek için tutmuş olabilir. Bir düğümün çözülmesi kâğıttaki başka bir düğümü otomatik kaldırmaz. Kadının elindeki ip açıldığında ona söylenmiş korku cümlesi de açığa çıktı. Meryem aynı cümleyi kimseye yeniden söylememeye karar verdi; ipi çizimin üstüne koyup hangisinin nesne, hangisinin anlatı olduğunu ayırdık.

Kenar kaydı: İki dolanma kaydedilir, bir dolanma yapılır; açılan şey ikisi birden sayılır.

USUL 10

Nazarın Yarım Çemberi

Malzeme: Açık mavi kâğıt, kapatılmamış çember çizimi, bir boş eşik resmi.

Dairenin ilk yarısını pencere yönünde çiz, ikinci yarısını kâğıdın arkasına geçir. Yüzler üst üste tutulmadıkça çember kapanmaz. Yusuf'un defterinde bir evin eşiğine asıldığı söylenen bu işaret, aslında masa üzerinde tek sayfaydı. Birisi onu nazar için kapıya konmuş gibi anlatmış; Hâkim kapının fotoğrafında kâğıt bulunmadığını yazmıştı. İlyas ev çizimindeki kilidin bozuk olduğunu fark etti. Biz önce o somut ayrıntıyı kayda aldık. Mavi kâğıdın çizgisi bunun yerine geçmiyordu. Buna rağmen defterde “koruyucu çember” adı kalmış; başlığın yanında uygulanmış iş değil, ileri sürülen vaadin yazılı olduğunu ayrıca belirttik.

4	9	2
3	5	7
8	1	5

LEVHA 10

Kenar kaydı: Dairenin yarısı arkadadır, çember tam diye etiketlenir; eşik çiziminde işaret yoktur.

VAKA DEFTERİ

Çözülen Kâğıt

İlyas defterin kopyasını gördüğünde isimlerin değil boşlukların sırasını çıkardı. Her üç kayıttan sonra bir satır atlanmıştı. Yusuf bunu kasıtlı mı yapmıştı? Bir başkasının müdahalesi miydi? Fotokopideki gölgeye bakarak karar veremezdik. Meryem'i aradık; asıl defterin sayfalarını eğik ışık altında incelememize izin verdi. İlyas küçük bir lambayı sayfanın yanına koydu. Boş satırlarda bastırılmış kalem izleri vardı. Yazı görünmüyordu, fakat kâğıt yıllar önce yazılanın ağırlığını saklıyordu.

Bu izleri büyötmek için sayfayı karalamadık. Farklı açılardan fotoğraf çekip kopyaların kontrastını artırdık. İlk boşlukta yalnız bir tarih, ikincisinde bir adresin sonu çıktı. Üçüncüde okunabilen bir kelime vardı: “emanet.” Sonraki boşluklar belirsiz kaldı. İlyas bütün satırlara aynı kelimeyi yerleştirmeyi önerdiği anda başını kaldırıp kendine güldü. “Ben de diziye tamamlamaya başladım,” dedi. Onun bu sözünü not aldım. Bir kere doğru çıkan yöntem, diğer her boşlukta doğru çıkmaz.

Defterin sonlarına doğru kalınca çekilmiş siyah bir çizgi vardı. Önce bir bölümü kapattığını sandım. Meryem arka sayfayı çevirdi. Çizgi öteki yüzden bastırılmıştı; yani sayfadaki yazıyı karalamak için değil, arka yüzdeki uzun bir notun altını çizmek için çekilmişti. Not Yusuf'un el yazısıydı: “Onlara mührü verme; önce kimin adına istediklerini öğren.” “Onlar”ın kim olduğu yoktu. Meryem babasının

kutuyu niçin sakladığını o anda daha iyi anladığını söyledi.

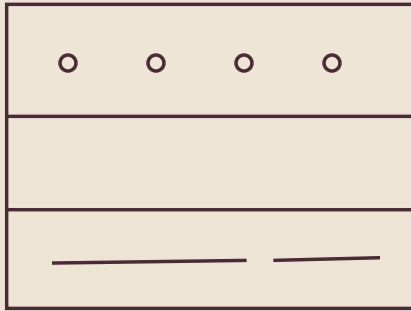
Gece eve döndüğümde eski arşivimden Yusuf'la yazışmalarımı çıkardım. 1983'ten kalan iki mektubunda mühürlerden söz edilmiyordu. Üçüncü mektubun zarfı duruyor, içi boştu. O boşluğun yıllardır orada olduğunu sanıyordum; fakat zarfı açarken kenara düşürdüğüm küçük kâğıt parçasını hatırladım. Eski klasörde aradım, bulamadım. Evin içinde birini suçlamadan önce kendi düzensizliğimi hesaba katmak zorundaydım.

Masadaki lambayı söndürmeden önce ilk gelen zarfı çıkardım. Kapağın iki yanında kalan yarım harfler büyüteç altında birleşmiyordu. Bir taraftaki mürekkep daha koyu, diğer taraftaki daha eskiydi. Zarf sonradan yeniden yapıştırılmış olabilirdi. Demek ki bize gönderilen şey bir ilk haber değil, el değiştirmiş bir haberdir. İkinci el sözü, fotoğrafın arkasında ilk görüldüğünden beri bu yüzden peşimizi bırakmıyordu.

KAPI 06

Yolun Levhası

Philadelphia'ya giden trenin eski biletini Meryem babasının kutusunda buldu. Aynı tarihin yanında ince bir tılsım levhasının baskısı vardı. Dükkân sahibi levhanın satılmadığını, yalnız bir gün emanet bırakıldığını gösterdi. Naim'in faturasında ise metal mührün sapının takılmadığı yazıyordu. Bir eşya üç elde üç ad taşıyordu. Bu bölümde levhanın yol işareti olarak nasıl okunduğunu ve geri dönüş muskası diye neyin saklandığını yan yana koyuyorum.

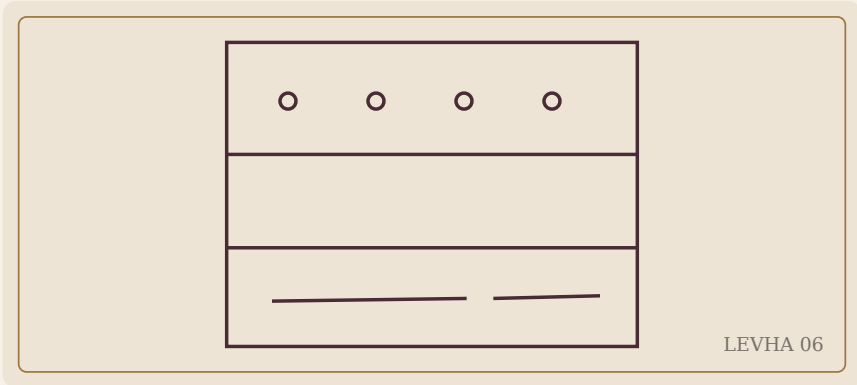
LEVHA 06

USUL 11

Gidiş Levhası

Malzeme: Dikdörtgen levha taslağı, beş ok, ortası boş bir yol haritası.

Levhaya dört köşe çiz, beşinci köşeyi yalnız sayıyla belirt. İlk iki oku çıkışa, öteki üçünü dönüşe yönelt; fakat haritada bir tek istasyon göster. Hâkim'in biletinde gidiş ve dönüş saatleri vardı, levha baskısında yalnız yolculuğun adı. İlyas beş okun arasında asıl yönü aradığında hiçbirinin istasyona değmediğini gördü. Naim levhanın metal mühürden geniş olduğunu, küçük mührün ona tam oturamayacağını söylemişti. Öyleyse üst üste konduğunda boş kalan kenarlar hangi işi görüyordu? Defterin eski sahibine göre bunlar “yolun kapıları”ydı; biz ölçü farkını saklamadan çizdik.

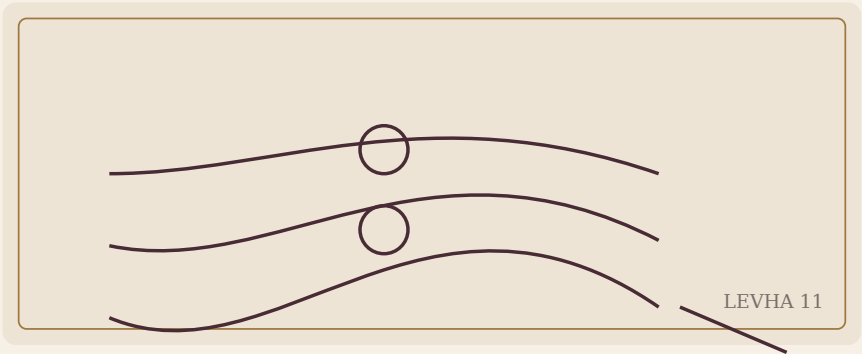
Kenar kaydı: Dört köşeli levha beş köşeli diye kaydedilir; yön okları haritanın dışında biter.

USUL 12

Dönüş Muskası

Malzeme: Eski biletin kopyası, boş bir kâğıt kese, yazısız ip.

Biletin gidiş saatini içe, dönüş saatini dışa gelecek biçimde katla. Bilet aslına dokunma; kopya üzerinde iki saatin yerini değiştir, tarih aynı kalsın. Yusuf'un notunda yolcuya verildiği söylenen kese boştu. Meryem babasının yolculuktan dönmesine karşın böyle bir kese taşıdığını hatırlamıyordu. Bir muskanın saklanmış olması onu taşınmış yapmaz. Defterdeki çizimi göstermek için keseyi yaptık, içine kâğıt koymadık. Dışına küçük bir daire çizip dairenin içine dönülecek yeri değil, çıkış kapısını yazdık. İlyas bunun neden “dönüş” diye adlandırıldığını sordu. Cevap levhada değil, onu böyle satan kişinin sözüydü.

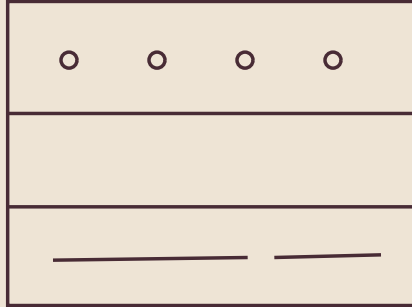

Kenar kaydı: Kese boş tutulur; içindeki biletin saatleri için okuma sırası verilir.

ARA LEVHA

Çizim 3

Yol levhasındaki beş ok dört kenardan dışarı yönelir; biri kâğıtta başlar, hiçbir yere varmaz. Meryem babasının tren biletini levhanın yanına koyduğunda tarih uyuştu, ölçüler uyuşmadı. Bu levha biletin yerine geçmez. Defterdeki resmi yeniden çizmemizin sebebi, iki nesnenin benzerliğini ve birleşmeyen kenarını aynı sayfada tutmaktır.

LEVHA 06

VAKA DEFTERİ

Yolun Levhası

Meryem'in babasının dosyalarında Hâkim'in son yolculuklarına ait biletler vardı. Bunlardan biri Philadelphia'ya gidip dönülen bir günü gösteriyordu. Aynı tarihin Yusuf'un defterinde, okunamayan adların arasına iliştirilmiş olduğunu İlyas buldu. O gün nereye gitmişlerdi? Biletten yalnız istasyonu biliyorduk. Meryem iki gün sonra bizimle gelmeyi kabul etti. “Babamın bıraktığı dosyayı tamamlamak için,” dedi. Benim gidiş nedenim daha kişiseldi: Fotoğraftaki kendi yüzümün, hatırlamadığım bir işte neden bulunduğunu öğrenmek istiyordum.

Tren camından geriye akan kış ağaçlarını seyrederken defterin kopyasını açtım. Meryem karşı koltukta oturuyor, Hâkim'in son yıllarından konuşuyordu. Babası bir süreden sonra insanlardan hiçbir şey saklamadığını söylemiş, sonra da bazı kutuların anahtarını yalnız kendinde tutmuştu. Bu iki davranışı çelişki diye adlandırmadım. İnsan kimi zaman içindeki niyeti söyleyip elindeki nesneyi yine de açamaz. İlyas kapı yanındaki boş koltuğa işaret etti: “İkinci el burada da oturuyor sanki.” Meryem gülümsedi; bu yolculukta ilk kez.

Şehirde eski bir kitapçının arka deposuna gittik. Biletin tarihine ait adres, yıllar içinde üç defa değişmişti. Son dükkânın sahibi o gün çalışmıyordu; yerine bakan kadın arşiv kutularından birini getirdi. İçinde satış fişleri, teslim notları ve küçük bir tamir faturası vardı.

Hâkim'in adı faturada geçiyordu. Tamir edilen şey bir kitap değil, piringten yapılmış bir mühür sapıydı. Kutudaki kırık mührü hatırladım. Faturanın arkasında yazan not daha dikkat çekiciydi: “Sap takılmadı. Müşteri mühür yüzünü ayrı istedi.”

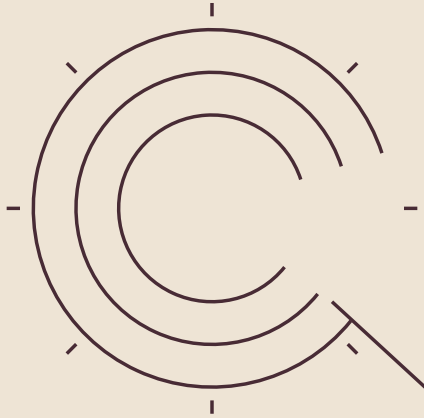
Meryem faturayı uzun süre tuttu. Babasının kutudaki mühür yüzünü sakladığını biliyorduk, fakat sapı neden ayırdığı şimdi yeni bir soruydu. Kadın bize dükkânın o yıllardaki ustasının emekli olduğunu, hâlâ şehrin dışında yaşadığını söyledi. Adresini vermedi; telefon açıp bizimle görüşmek isteyip istemediğini sordu. Usta önce hayır demiş. Meryem faturadaki tarihi okuyunca kısa bir sessizlik olmuş, ardından “yarın sabah” cevabı gelmiş.

O gece küçük bir otelde kaldık. İlyas odasına çıkarken fotokopileri benden aldı; onları tren masasında unutmuş olabileceğimden korkuyordu. Haklıydı. Dönüp baktığımda masanın üzerinde zarfın içinden çıkan ilk kâğıt duruyordu. Sekiz dolu hücre, dokuzuncudaki boşlukla birlikte yol almıştı. Bir eksik sayı bizi kentin dışındaki bir ustaya götürüyordu; yine de hâlâ eksik hücreye beş yazmamıştım.

KAPI 07

Naim'in Atölyesi

Naim pirinç mührü eline aldığında önce yüzündeki on iki küçük çentiği saydı. Üçü daha derindi; onları kendisinin açmadığını söyledi. Sonradan eklediği tek şey ortadaki ince kesikti. Hâkim, kesik olmadan baskı aldırılmış, sonra yüzü geri getirip ikinci bir iz istemişti. İki baskı arasında kalan farkı gördüğümde tılsımın ilk biçimiyle sonradan üzerine yüklenen hükmü ayırdım. Aşağıdaki iki işin biri metalden, diğeri mumdan geçer; birbirini tamamlayacağı yazılıdır, fakat ölçüleri aynı değildir.

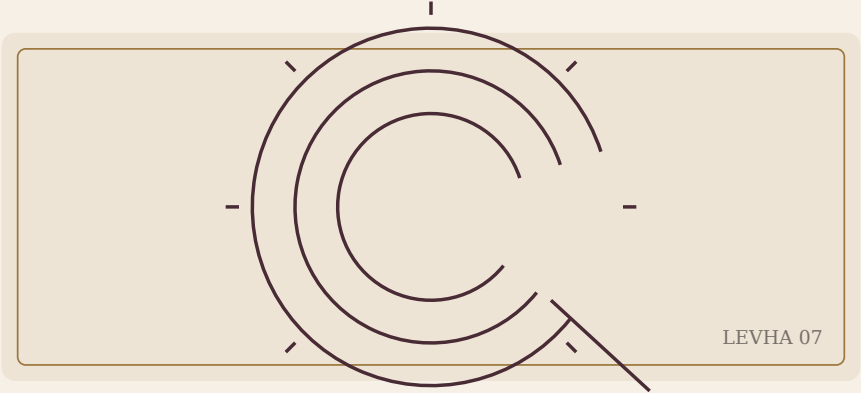
LEVHA 07

USUL 13

Kesiği Taşıyan Tılsım

Malzeme: On iki çentikli metal yüz taslağı, kesik açıcı cetveli, iki ayrı baskı kâğıdı.

İlk baskıda çemberin ortasını tam bırak. İkincide kesik çizgiyi merkeze değil, merkezin iki çizgi uzağına koy. Naim'in ölçüsü böyleydi: metalin ortasında görünen kesik kâğıtta kaymış görünüyordu. Bir mührün aynadaki yüzüyle baskıdaki yüzünü aynı yönde çizen kişi bu farkı siler. Biz iki nüshayı alt alta koyduk; on iki çentiğin on biri eşleşti, derin olan üçüncüsü öteki baskıda kayıptı. Yusuf'un kayıtlarında her ikisi de “aynı mühür” diye geçiyordu. Meryem bu ifadeyi metinden çıkarmadı; yanına “aynı metal yüz, ayrı izler” notunu ekledi. Tılsımın son çizgisi geriye doğru açılmıştı.

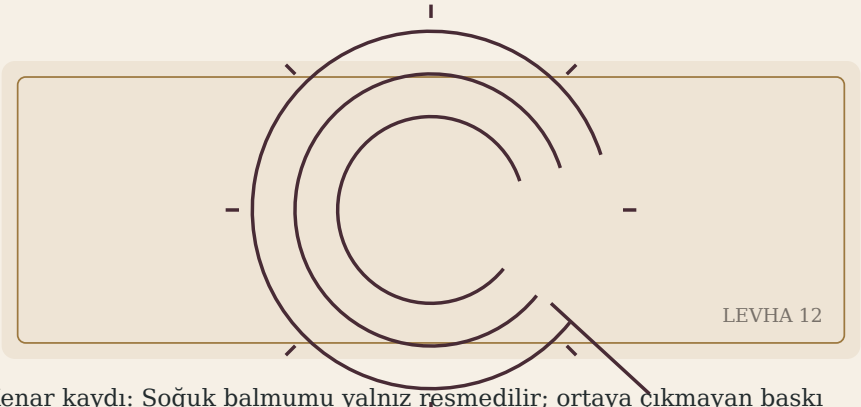
Kenar kaydı: Ortada kesik yapılır, baskıda merkezin dışında aranır; kayıp çentik tamam sayılır.

USUL 14

Mumdaki Ters İz

Malzeme: Soğuk balmumu resmi, çembersiz ikinci kâğıt, çizilmemiş sap.

Mühür yüzünün baskısını almadan önce kâğıtta hangi izlerin çıkacağını çiz. Balmumunu gerçekten eritme; soğuk bir daire resmi iş için yeterli kabul edilir. Metalde dışa bakan harfleri kâğıtta da dışa baktır. Naim bu usulün gerçek baskı üretmeyeceğini söyledi; çünkü iz ters dönmek zorundaydı. Hâkim'in kutusunda tam da bu yanlış yönlü resim vardı. Birisi balmumunda görülmüş gibi anlatmış, oysa levhada çizimden başka malzeme izi yoktu. İlyas resimdeki küçük çatlağı büyüttü: çatlak daireyle birlikte çizilmişti. Onu sonradan oluşmuş sanarsak kâğıdın yaptığı taklidi gerçek eşya yerine koyarız. Defterde “mum” sözü kalsın, ama yüzey kâğıt olarak yazılsın dedim.

Kenar kaydı: Soğuk balmumu yalnız resmedilir; ortaya çıkmayan baskı mühür izi diye kaydedilir.

VAKA DEFTERİ

Naim'in Atölyesi

Usta bizi küçük bir atölyede karşıladı. Adı Naim'di. Ellerindeki derin çizgiler pirinç ve kâğıtla geçen yılları anlatıyordu; bundan fazlasını ellerinden okumaya kalkmadım. Masasına on dokuzuncu mührün resmini koyduğumuzda yüzünü çevirmedi. “Bunun sapını ben yapmadım,” dedi. “Faturada da öyle yazıyor,” dedi Meryem. “Peki niçin yapmadınız?” Naim çekmecedен aynı ölçüde açılmış eski bir kalıp çıkardı. Mühür yüzü sap için hazırlanmıştı; sonra ona gelen adam yüzeyi ayrıca kesmesini istemişti.

“İki parçaya mı?” diye sordum. “Hayır,” dedi, “iki baskıya.” Biz yalnız metaldeki yüzü görmüştük. Naim'in ifadesine göre Hâkim, o yüzün bıraktığı izin bir kâğıt üzerindeki başka işaretle çakışıp çakışmadığını öğrenmek istemişti. Usta örnek baskıyı saklamamış; müşterinin önünde iki kopya çıkarıp vermişti. Biri Hâkim'de, biri yanındaki adamda kalmıştı. Yanındaki adamın Yusuf olup olmadığını sorduğumda Naim başını salladı. “Üçüncü kişiyi unuttunuz,” dedi. “Ben üç kişi gördüm.”

Fotoğraftaki kesilmiş yüz önüme geldi. “Bu üçüncü kişi miydi?” dedim. Naim emin değildi; fotoğraf çekilmemişti onun dükkânında. Üçüncü kişinin boyunu ve paltosunu hatırlıyordu, yüzünü değil. Hâkim'in yanında duran uzun, açık renkli paltoyu anlattı. Meryem babasının eski paltolarını gözünün önüne getirdi; böyle bir palto görmemişti. Hâkim her şeyi saklamış değildi. Bazı eşyalar birinden

ötekine geçerken kaybolur.

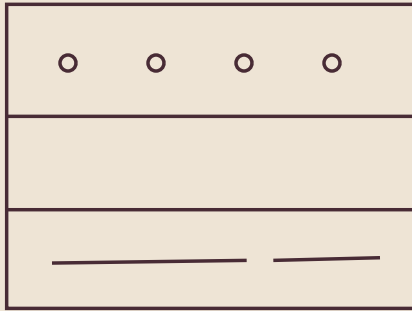
Naim, metalin ortasındaki yarığı bize gösterdi. Büyüteç altında bunun bir kırık değil, bilerek açılmış ince bir kesik olduğu anlaşılıyordu. Baskıda kesik boş kalacak, kâğıtta önceden bulunan çizgi o boşluğu dolduracaktı. Böylece mühür tek başına tamamlanmayacaktı. “Bunu niye yapmışlar?” diye sordu İlyas. Usta omuz silkti. “Ben malzemeyi biliyorum. Niyetlerini size anlatacak olan, bu işin parasını veren adamdı.” Hâkim artık hayatta değildi.

Atölyeden çıkarken Naim bir kâğıt parçası verdi. Üzerinde yalnız yuvarlağın ölçüsü ve kesik açısı vardı. “Bunu da bende kalan bir hesap sanmayın,” dedi. “O gün cetvelin altına kaçmış. Yıllarca kaldırmadım.” İlyas kâğıdın arkasında solmuş bir adres izi gördü; Naim bunu ilk defa fark ediyordu. Adres tamam değildi, ama ilk hecesi Meryem'in kütüphanesinin eski sokağıyla aynıydı. Yol bizi uzaklaştırmamış, geldiğimiz kapıya başka yönden yaklaştırmıştı.

KAPI 08

Kapalı Dolap

Meryem'in babasının anahtarı bodrumdaki dar dolabı açtı. İçeride katlı kâğıtlar, çerçevelemiş mühür baskısı ve Meryem'e hiç verilmemiş bir mektup vardı. Hâkim, isimlerin birinin elinde nasıl kullanıldığını kızına anlatmak istemişti. Dolapta “dil bağlama” yazılı başka bir sayfa da bulduk; bir ağız çizimi üç düğümlü iple çevreleniyordu. O gün çözmeye giriştiğimiz iş yalnız kâğıttaki ip değildi. Yusuf'un notları, muskanın kime gösterilip kimden saklandığını da tutuyordu.

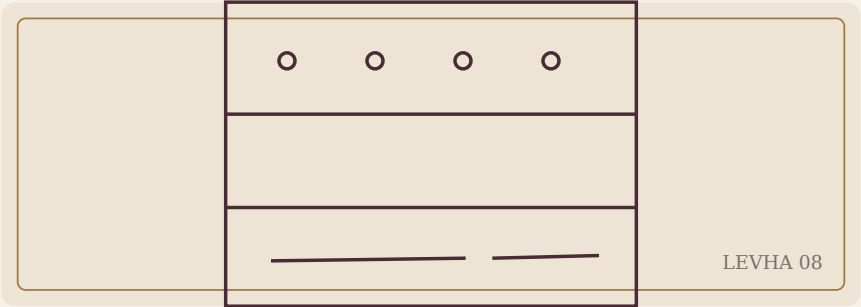
LEVHA 08

USUL 15

Dil Bağlama Kâğıdı

Malzeme: Boş ağız resmi, üç düğüm çizimi, üzerinde hiçbir insan adı bulunmayan sayfa.

Ağız resmini sayfanın altına, düğümleri üstüne çiz. İlk düğümün iki ucunu açık bırak; diğer iki düğümün ipini yalnız resim olarak ekle. Sonra üç düğümün birden konuşmayı tuttuğu cümlesini kâğıdın arkasına geçir. Yusuf'un defterinde satıcı bu tertiple birinin dilini bağladığını söylemiş, Hâkim ise kâğıdın hiç verilmediğini kaydetmişti. İlyas resimdeki ağzın kapalı mı açık mı olduğuna karar veremedi; üst ve alt çizgiler birleşmiyordu. Bir kâğıt üzerine başkasının sesini susturma vaadi yazılmış olması, sesin gerçekten susmasına delil değildir. Meryem'in dolabında bunun için ödeme kaydı değil yalnız bir taslak vardı.

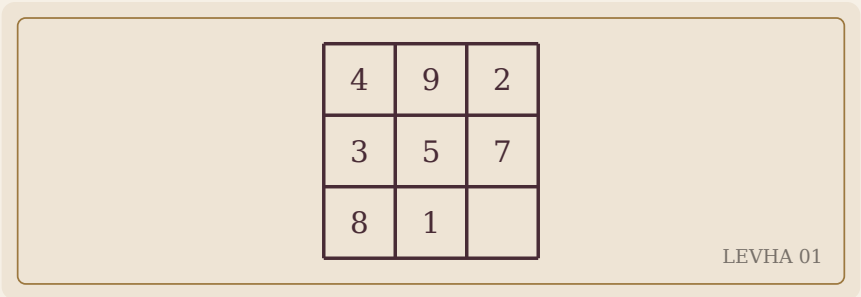
Kenar kaydı: Düğüm sayısı üç, gerçek ip sayısı sıfırdır; dilin kapandığı hükmü arkaya yazılır.

USUL 16

Dolap Muskası

Malzeme: Dört katlı küçük kâğıt, boş dolap çizimi, iki anahtar resmi.

Birinci anahtarı dolabın içine, ikinci anahtarı muskanın dışına çiz; gerçek anahtar ikisinden ayrı masada kalsın. Kâğıdı dört kez katladığını deftere yaz, üç kez katla. Kat yerlerinde gizlenen isimleri kopyalama; onların yerine dolabın raf numaralarını geçir. Hâkim'in kutusunda katlı sayfa bir kişiyi korumak için hazırlanmış gibi duruyordu, fakat içindeki not yalnız evrakın nereye kaldırıldığını söylüyordu. Meryem aynı sayfanın üstüne “muska” yazılmasının onu neden yıllarca açmadığını sordu. Babasının kelimesini değiştirmedik; içeriği okuyup iki ayrı başlık altında kaydettik. Kapalı dolabın kendisi işareti saklıyor, işaret dolabı açmıyordu.

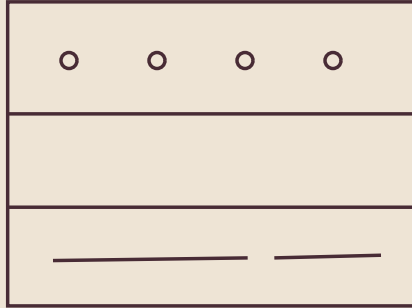

Kenar kaydı: Kâğıt dört katlı diye anılır, üç kat yapılır; çizilmiş anahtar açma aracı sayılır.

ARA LEVHA

Çizim 4

Dolabın içindeki dil bağlama resmi bir ağız ve üç düğüm gösterir; ağız çizgisi kapanmaz, düğümlerin ipi çizgiye ulaşmaz. Yusuf'un notunda bu tertibin verildiği söylenir, Hâkim'in kaydında ise kâğıdın hiç teslim edilmediği yazar. İki kayıt aynı çizimin çevresinde durur; levha ikisinden birini doğru ilan etmez.

LEVHA 08

VAKA DEFTERİ

Kapalı Dolap

Dönüşte Meryem kütüphanenin asıl anahtarının babasından kalmadığını söyledi. Hâkim son haftasında bir anahtarı Yusuf'a göndermiş; Yusuf yıllar sonra onu Meryem'e iade etmişti. Bu anahtar üst kattaki odayı açmıyordu. Bodrumdaki küçük demir dolaba aitti. Meryem dolabı hiç açmamıştı. “Benden saklanan şeyi açmak için sizi mi bekledim?” diye kendi kendine sordu. Ona cevap vermedim. Aynı soruyu ben de kendi eski zarfım için sormuştum.

Dolap kapısı zor açıldı. İçeride birkaç boş dosya, kapalı bir defter ve üstü örtülü tahta bir çerçeve vardı. Çerçeveyi kaldırıncı ince camın altında tam boy bir mühür baskısı gördük. Metalde eksik bırakılan çizgi burada kâğıt üzerindeki siyah bir hatla tamamlanmıştı. Fakat çizgi bir harf değil, küçük bir ok gibi görünüyordu. Okun ucu baskının kenarında değil, sayfanın altındaki bir satırı gösteriyordu. Satır Yusuf'un el yazısı değildi: “Bakılacak yer yüz değil, arka.”

İlyas çerçevenin arkasını sökmek için acele etti; Meryem eliyle durdurdu. Önce ön ve arka yüzün fotoğraflarını çekip vidaların yerini işaretledik. Tahta gevşeyince arada ince bir kâğıt bulduk. Bu kez isim listesi yoktu. Hâkim'in tarihli kısa bir mektubu vardı. Meryem'e yazılmıştı, ama hiçbir zaman verilmemişti. “Sana bıraktığım şeyin değeri sakladığım isimlerde değil,” diyordu, “bir ismin başkasının elinde nasıl kullanıldığına tanıklık etmemizde.” Sonra 1984 baharında üç kişinin bir araya gelişini anlatıyordu.

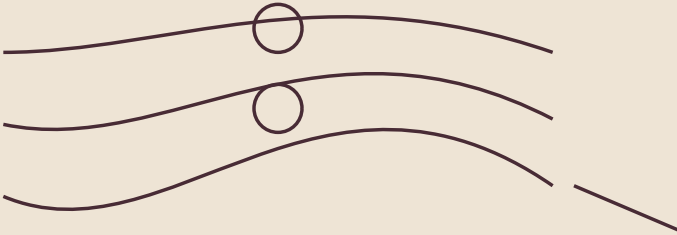
Hâkim, Yusuf ve benim bulunduğum masa o günmüş. Fotoğrafın tarihi artık belliydi. Hâkim, bir adamın elindeki isim listeleriyle insanları korkutup onlardan para aldığını öğrenmiş. Adam her isim için bir mühür hazırladığını söylüyor, listeleri sahibine göstermiyormuş. Hâkim belgeleri geri almış, Yusuf bunları nüshalara ayırmış, ben ise yazıların birbirinden farklı ellerden çıktığını fark etmişim. Kendimi niçin hatırlamadığımı bilmiyordum. Mektubu okudukça dükkânın açık penceresi, Yusuf'un terli elleri, Hâkim'in "bunları yakmayacağız" sözü parça parça geri geldi.

Meryem mektubu katlamadı. "Babam yüzünü kendi isteğiyle çıkarmış," dedi. "İş bir kahraman resmi olmasın diye." Bu, onun düşündüğü bir ihtimaldi; Hâkim'in nedenini yalnız kendisi bilirdi. Camın altındaki ok hâlâ bize bakıyordu. Arka yüzde başka kâğıt var mı diye kontrol ettik, yoktu. Mektubu yeniden dosyaya koyduk. Kapanan dolaptan daha ağır bir şey açılmıştı: yıllardır saklanan isimlerin kime ait olduğu sorusu.

KAPI 09

Aşk ve Ayırma

Hâkim'in isim listesinin ortasında “muhabbet” ve “ayırma” sözcükleri aynı elden çıkmıştı. Fotoğrafın kendisi yoktu, yalnız bir köşesinin izi kalmıştı. İki talepte de adlardan biri aynıydı; tarih değişiyordu. Meryem bunları bir aşk hikâyesi diye okumamayı önerdi. Birinin başkasına ait adı ve görüntüyü elinde tuttuğu açıktı, geri kalanı belgede yoktu. Yusuf'un çizdiği iki düğüm sayfası bu bölümde yan yana duruyor: biri birleştirme, öteki ayırma diye sunulmuş; ikisi de aynı ipten çizilmişti.

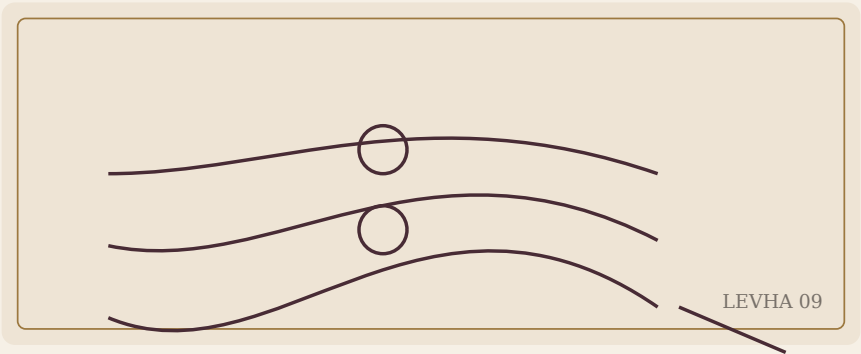
LEVHA 09

USUL 17

Aşkın Çift Düğümü

Malzeme: İki ayrı ip resmi, tek pamuk ip, boş fotoğraf çerçevesi.

İki ipin birbirine kavuştuğu yeri çiz, fakat elde yalnız bir ip tut. İpin kendine dönen ucunu ikinci kişi diye adlandır. İki düğümü peş peşe atmış gibi kâğıda numara koy; gerçek ipteki halkayı gevşek bırak. Yusuf'un yanına düşülen notta fotoğraf sahibinden habersiz alınmıştı. Biz o görüntüyü çizmedik, çerçevenin boşluğunu koruduk. Meryem isim satırındaki ikinci kişinin hiç konuşmadığını hatırlattı. Kâğıt karşılıklı bir yakınlığı göstermek için hazırlanmış gibi duruyor, tek kişinin isteğini taşıyordu. İlyas ipin iki ayrı yerde tutulması gerektiğini söyledi. Masada yalnız benim elim vardı; bunun üzerine ipi bıraktım, çizim hâlâ yan yana durdu.

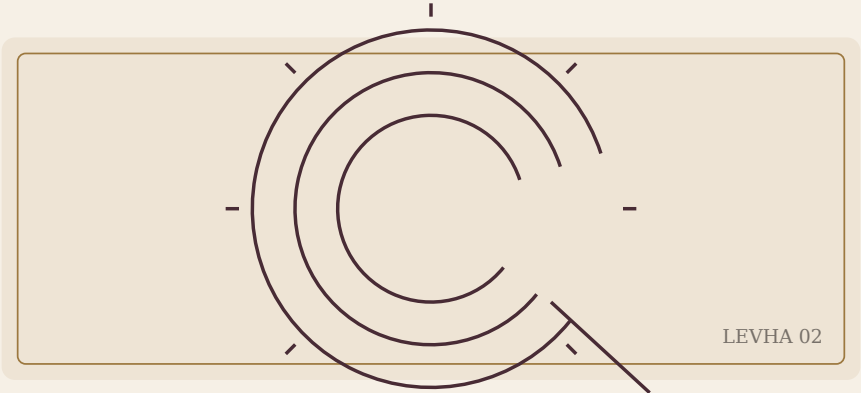
Kenar kaydı: Tek ip iki kişi diye numaralanır; fotoğrafın boş çerçevesi sahibinin görüntüsü sayılır.

USUL 18

Ayrımanın Birleşik Ucu

Malzeme: Aynı tek ip, iki yön oku, kâğıdın orta yerinde boş sınır.

İpin iki ucunu birbirinden uzaklaştıracak oklar çiz; sonra iki oku aynı noktaya yönelt. O noktaya bir düğüm resmi koyma, yalnız düğüm numarası yaz. “Ayrırma” başlığının altında işaretin iki kişiyi hangi yoldan ayırdığı görünmez. Yusuf’un defterinde bu sayfa muhabbet çiziminin hemen ardından geliyordu. Aynı ipin bir gün bağlamak, ertesi gün ayırmak için gösterilmesi müşterinin ne istediğinden çok ona ne vaat edildiğini açığa vuruyordu. Kâğıdı çevirdiğimde okların arka yüzde birleştiğini gördüm; çizim bunu gizlememiş, yalnız ilk bakışı ertelemişti. Meryem iki başlığı ayrı dosyalara ayırdı, ip resmini ikisinin de kaydında bıraktı.

Kenar kaydı: Ayrılan uçlar arka yüzde birleşir; işlem iki ayrı yol diye etiketlenir.

VAKA DEFTERİ

Aşk ve Ayırma

Hâkim'in defterindeki ilk ismi aramadan önce Meryem'le bir karar verdik: listede yazan insanların hayatını merakımızın malzemesine çevirmeyecektik. Ellerimizdeki kâğıtları açmak, adların sahiplerine yeniden bir şey borçlu olmamıza yol açıyordu. Kimi hayatta olmayabilirdi, kimi bu hikâyenin unutulmasını seçmiş olabilirdi. Eski bir haksızlığı açığa çıkarmakla onu yeniden dolaşıma sokmak arasındaki çizgi inceydi. İlyas taranmış görüntülerin yalnız bizim kopyamızda kalmasını, herkesçe erişilebilir bir yere konmamasını önerdi. Dosyaları ayırıp üzerinde anlaştık.

Listede on dokuz işaret vardı, fakat on dokuz insan yoktu. Bazı satırlarda aynı ad tekrar ediyordu. Kimin neden iki defa yazıldığına bakınca ortaya bir sıra çıktı: önce adamın eline geçen kişisel kâğıt, sonra o kâğıt üzerinden yapılan talep. İkinci satırların yanında küçük bir kare bulunuyordu. Dokuz hücreli şekil ödeme hesabı değil, listelerin el değiştirdiğini gösteren bir işaret olabilir miydi? Bu henüz bir açıklamaydı, kanıt değildi. Yusuf'un atladığı satırları yeniden inceledik. Boş bırakılan yerlerin yanında farklı bir çizgi vardı; o satırlar belki bilerek çıkarılmıştı.

Meryem'e kendi yüzümün fotoğraftaki yerini sordum. “Babam o gün size bir dosya göstermiş,” dedi. “Yusuf kopyayı elinize vermiş. Siz kâğıtları birbirinden ayırıp hangisinin aynı kalemle yazılmadığını söylemişsiniz.” Bu sözü Hâkim'in mektubundan değil, babasının

yıllar önce anlattıklarından hatırlıyordu. Benim yıllarca unuttuğum hareket basitti: bir sayfadaki mürekkep ötekiyle aynı değildi. Farkı kaydetmiş, sonra yoluma devam etmişim. Yusuf ve Hâkim dosyayı korumayı sürdürmüş.

On dokuzuncu mühür diye adlandırdığımız nesnenin ilk on sekizi kutuda yoktu. Yusuf'un defterinde çizimleri vardı, fakat çizimler tam baskı yerine geçmez. Yine de sonuncunun diğerlerinden farkı belirgindi: ortasındaki kesik, sahibinin elindeki ikinci belge olmadan tamamlanmıyordu. Korkuyla para istenen bir düzenin içinde Hâkim bu kesik yeri bir delile dönüştürmüş olabilirdi. Mühür, kendi başına bir güç değil, iki belgenin birbirine bağlandığını gösteren izdi.

Akşam Meryem dosyanın kapağına üç sözcük yazdı: “Asıl, kopya, emanet.” Bu sözleri daha önce çok kullanmıştım, ama ilk kez birinin babasından kalan kararsızlığın üstünde gördüm. İlyas bir dördüncü sözcük istedi: “İade.” Hâkim'in kutusu ona kalmıştı; içindeki adlar kalmamıştı. Kimin neyi geri alacağı, işin son kapısı olacaktı.

KAPI 10

Sahte Kare

Zarfları gönderen Ferit sonunda kütüphaneye geldi. Yusuf'un eski defterinden parçalar görmüş, beni çağırmak için kendi bilmece kâğıdını hazırlamıştı. Kareyi yanlış doldurmuş, yine de bir sırn anahtarı sanmış. Meryem ondan özür duymakla yetinmedi; hangi kâğıdı nereden aldığını da yazdırdı. Böylece sonradan eklenen izler Hâkim'in eski kayıtlarına karışmayacaktı. Ferit'e iki kare gösterdim: biri açıkça hesaplı, biri onun yaptığı gibi bozuk. O gün büyüünün diliyle arşiv işinin dili birbirinden ayrıldı.

4	9	2
3	5	7
8	1	5

LEVHA 10

USUL 19

Bozuk Kareyle Celb

Malzeme: Dokuz hücreli tablo, üçlü sayılar, karşılaştırma için boş liste.

Kareye ilk iki satırı toplamı on beş olacak biçimde yaz. Son satırın son hücreğine bir daha beş koy; orta hücredeki beşi değiştirme. İki beşi “birbirini çağıran hâneler” diye adlandır. Ferit bunu eski bir celb işareti gibi göstermişti, fakat kare artık sayıların düzenli yerleştirildiği bir vefk değildi. İlyas her sütunu topladığında üç farklı sonuç çıktı. Ferit önce bu farkı fark etmediğini, sonra eksik görünsün diye kasten bir hücreyi boşalttığını itiraf etti. Kâğıtta bulunan şeyin geçmişten kalmış bir tertip değil, bizi kapıya getirmek için kurulmuş yeni bir çizim olduğunu dosyaya ekledik. Kareyi sakladık; başka birine “Yusuf’un vefki” diye göstermedik.

4	9	2
3	5	7
8	1	5

LEVHA 10

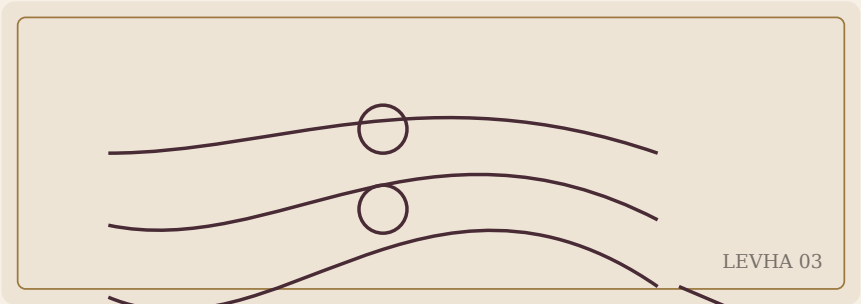
Kenar kaydı: Aynı sayı iki kez kullanılır; farklı toplamlar bir tek toplam diye yazılır.

USUL 20

Gölge Tılsımı

Malzeme: Katlanmış zarf resmi, yarım harfin iki ayrı kopyası, iki renk kalem.

Zarfin kapağındaki harfi alt yüzündeki harfe birleştirecek bir çizgi hazırla. İki yarı birbirine uymadığında birini ters çevir, ötekini olduğu yerde bırak. Böylece birleşmemiş iz, iki yüzü varmış gibi görünecektir. Ferit eski bir zarfı yeniden yapıştırdığı için kapağın mürekkebi içteki mürekkepten yıllarca yaşlıydı. İlyas'ın benimkinden farklı çizdiği harf bu yüzden değersiz değildi; ikimiz ayrı yüzleri okumuştuk. Ferit zarfın içindeki boş hücreye bir söz ekleyip şekli tılsım diye sunmuş. Gerçekte eski harf yeni yazının üzerine gölge düşürüyordu. Kâğıtlar yan yana konunca iki ayrı elin işi açığa çıktı.

Kenar kaydı: Ayrı zamanlarda yazılmış yarım harfler tek işaret diye birleştirilir.

ARA LEVHA

Çizim 5

Muhabbet ve ayırma için gösterilen iki şekil aynı ipten çizilmiştir. Oklar bir yüzde uzaklaşır, arka yüzde birleşir. Fotoğrafın kendisi dosyada yoktur; yalnız kenar izi korunmuştur. Bu levhada görüntü yerine boş çerçeve bıraktık. Başka birinin adını ve suretini çizimle tamamlamak, arşivde bulunmayan bilgiyi uydurmak olurdu.

4	9	2
3	5	7
8	1	5

LEVHA 10

VAKA DEFTERİ

Sahte Kare

İlk zarfı yeniden önüme koyduğumda on beş toplamına götüren beşi artık yazmak istemiyordum. Eksik hücre, yalnız bir yanlışın üzerinde düşünmem için boş kalmış olabilirdi. Meryem'e de İlyas'a da bunu söyledim. Bir işaretle aradığımı her cevabı bulmam gerekmiyordu. Fakat zarfın nereden geldiğini öğrenmek hâlâ mümkündü. Kapağın yapışkanını ve kâğıdın kesildiği yönü karşılaştırdık. Kutuda bulunan eski boş zarflardan biriyle lifler uyuyordu. İlk mektup, Hâkim'in arşivindeki malzemeyle hazırlanmıştı.

Bunu Meryem yapmamıştı; zarfı birlikte açtığımızda şaşkınlığını görmüştüm, ama şaşkınlık delil değildi. Kutuyu en son kimin açtığını sordum. 1998'de babasının ölümünden sonra evi düzenlemek için bir akrabası gelmiş; onun dışında anahtar Meryem'deymiş. Son haftalarda ise Meryem bir katalog hazırlaması için genç bir görevliyi tutmuştu. Görevlinin adı Ferit'ti. İlyas onu bir kez görmüştü. “Dün burada yoktu,” dedi. Meryem aradı; telefonu açılmadı. Masadaki bilgisayarda düzenlenen son dosyaların kopyası vardı. Ferit yalnız katalog numaralarını girmiş, kutunun içeriğine dair not bırakmamıştı.

Bir saat sonra Ferit kapıya geldi. Elindeki kalın palto karla ıslanmıştı. Meryem onu içeri buyur etmedi; kapının önünde konuştu. Zarfı o göndermişti. Hâkim'in kutusunu açmış, içindeki iki yazıyı karşılaştırırken benim adımı görmüş, Meryem'e önce söylemeye

cesaret edememişti. “Beni çağırmadan gelmeyeceğinizi düşündüm,” dedi. İkinci zarfı Meryem'in kapısına da o bırakmıştı; içini boş bırakmasının sebebi onun kutuyu kendisinin bulmasını istemesiymiş. Kötü bir niyet söylemedi, ama iyi niyet de başkasının evine sessizce işaret bırakma hakkı vermiyordu.

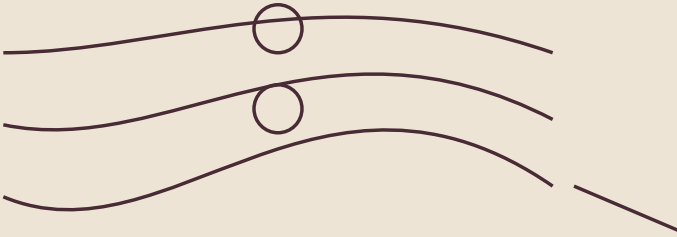
Meryem zarfı Ferit'in önüne koydu. “Bir daha benim adıma sır kurma,” dedi. Ferit özür diledi. Onu o gün işten çıkarmadı; yalnız kutudaki belgelere erişimini durdurdu. İlyas zarfın yeniden yapıştırılmış kapağını gösterdi. Ferit eski bir zarf kullanmıştı. İki farklı yarım harfin sebebi buydu. İnsan bir görüntüye başladığı hikâyeyi yükleyince, eski yapışkan bile kasıtlı bir şifreye dönüşebilir.

Gece kapanırken eksik kare masada kaldı. Ferit ona hiçbir sayı yazmamıştı. “Son hâne, onu arayanın elinde kalır” cümlesini kendisi kurmuş. Birinin yıllarca süren emeğini tek bir bilmeceye çevirmesi bana önce öfke verdi. Sonra cümlenin doğruluğuna değil, niçin bu kadar kolay peşine takıldığımıza baktım. Bir boşluk görmek, onu mutlaka birinin dolduracağı anlamına gelmiyordu.

KAPI 11

İade ve Bozma

Meryem ilk aileyi kütüphaneye çağırdığında muskanın katını onların önünde açtık. Kadın annesine ait yazıyı aldı; ikinci aileye ise istedikleri gibi hiçbir görüntü gönderilmedi. İade de çözme de insanın kendi kararını gerektiriyordu. Yusuf'un yıllar önce çizdiği düğüm tarifi elimizde kalmıştı. Artık o çizimi birine korku diye göstermeyecektik. Bu bölümde son iki açılış vardır: biri ipte, biri kâğıdın sahibine geri verilisinde.

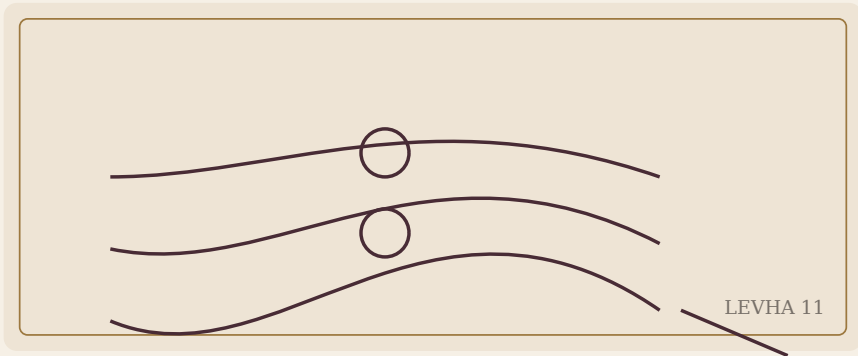
LEVHA 11

USUL 21

İade Düğümü

Malzeme: Açılmış pamuk ip, sahibine verilecek yazı, kayıtta kalacak boş zarf.

İpin bir ucunu sahibine, ötekini masaya bırak. Sahibinin eli ipte değilse çizimde elini gösterme. Önce düğüm resmini sil, sonra gerçek halkayı gevşet; birini yapmış olmak ötekini yaptığina işaret etmez. Kadın muskayı açarken ipin neredeyse çözölmüş olduğunu gördü. Yıllar önce düğümün sıkı olduğu söylenmiş; nesne o sözü taşımamıştı. Muskanın içindeki okunur yazıyı aynen gösterdik, belirsiz çizgilere yeni harf eklemedik. Kadın kâğıdı istedi ve aldı. Masada kalan zarfın üstüne “iade edildi” yazdık, içini boş bıraktık. Daha sonra aynı zarf başkasının adını saklamak için kullanılmadı.

Kenar kaydı: Çözölecek düğüm önce resimden silinir; ipte zaten gevşek olan halka sonra açılır.

USUL 22

Adı Kalmayan Muska

Malzeme: Eski kaydın tarihli kopyası, isimsiz yeni kapak, ayrı saklanan izin notu.

İsim bulunan eski sayfayı kesmeden kapalı dosyada bırak. Yeni kapağa yalnız başlığın ilk harfini yaz, sonra kapağın üstüne “tam ad” notu düş. Meryem ikinci ailenin kararını böyle kaydetmişti: kendilerine ait olabilecek kâğıdı görmemeyi seçmişlerdi. Onlara kapalı metni zorla okutmak çözme değil yeni bir bağ kurmak olurdu. Yusuf’un defterinde bu tür işlemlerin yanına mühür basıldığı yazıyordu. Biz kapak üstüne mühür resmi ekledik, fakat içteki ismi kapakla değiştirmedik. Defterin denetim nüshasında gerçeğin yeri belliydi; okuyucunun önüne ad çıkarılmıyordu. Mühür, saklanan kişinin yerine konuşmayacaktı.

Kenar kaydı: Yeni kapakta yalnız tek harf vardır, yine de “tam ad” yazılı kabul edilir.

VAKA DEFTERİ

İade ve Bozma

İsimlerin sahiplerine ulaşmanın tek yolu defteri olduğu gibi dolaştırmak değildi. Hâkim'in bıraktığı birkaç mektup adresi vardı; kimi adres çoktan kapanmıştı. Meryem yalnız güvenilir olduğu anlaşılan iki aileye yazdı. Kimsenin özel hikâyesini mektubun içine koymadı. “Elimizde size ait olabilecek eski bir evrak bulunuyor; almak isterseniz görüşebiliriz” dedi. Haftalar geçti. İlk cevap, satırın sahibinden değil kızından geldi. Annesi ölmüştü. Eski kâğıdın bir kopyasını görmek istedi.

Kadın geldiğinde yanına İlyas'ı almadım. Meryem ve ben oturduk. Önüne isim satırının yalnız kendi ailesine ait bölümünü koyduk. Uzun süre baktı. Sonra annesinin gençken tanımadığı birine para verdiğini hatırladığını söyledi. Korktuğu için değil, ondan sonra rahat bırakılacağını düşündüğü için vermiş. Kâğıt kendisine bir açıklama sağlamıyordu; fakat annesinin uzun yıllar o ödeme hakkında konuşmamasını başka bir ışıktaki görüyordu. “Bunu alabilir miyim?” dedi. Meryem aslı ve kopyası arasında tercih yapma hakkının onda olduğunu söyledi. Kadın aslını aldı, kopyanın da kapalı dosyada kalmasına rıza gösterdi.

İkinci aile görüşmek istemedi. Ellerindeki geçmişi açmamak için açık bir cevap yazdılar. Meryem dosyanın yanına bu cevabı koydu. Onlar için ayrı bir işaret üretmedik, sessizliklerini yeni bir gizeme çevirmedik. İade yalnız verilen evrakla değil, açılmayan kapıyla da

mümkündü. Defterdeki öbür isimlerin bazıları okunamaz, bazılarının sahibi bulunamaz haldeydi. Bulunamayanı buldum demekle, kalanları unutmakla bir iş bitmeyecekti.

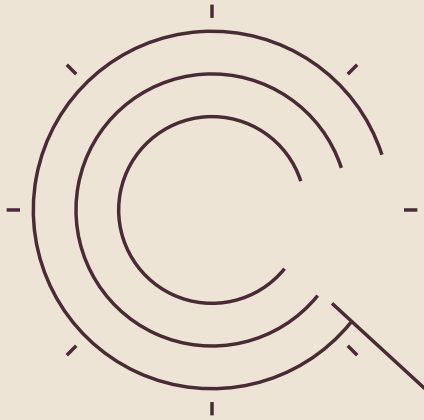
O gün akşam Yusuf'tan bir haber geldi. Hayattaydı, fakat çok uzakta yaşıyordu. Meryem ona kısa bir mektup yazmıştı; cevap aylar sonra ulaştı. Titrek el yazısını tanıdım. "Hâkim'in defteri açıldıysa artık kapağını başkası kapatacak," diyordu. Ne on dokuzuncu mührü soruyor ne de bana hesap çıkarıyordu. Yalnız Meryem'in babasının bıraktığı kararları tek başına taşımaması gerektiğini yazmıştı. İlyas'a haber verdik. Ferit'in yaptığını Yusuf'a da anlatıp anlatmayacağımızı konuştuk. Bu kez en kısa, en açık biçimi seçtik: sahte bir mühür bulunmadı, yalnız gönderilmiş bir bilmece bulundu.

Meryem arşivi ikiye ayırdı. İadesi istenen kâğıtlar için güvenli bir dosya; kimliği ve talebi belirsiz kalanlar için kapalı bir kutu hazırladı. Araya kendi babasının mektubunu koymadı. O mektup ona yazılmıştı. Başkalarının isimlerini tutan defterle kızına seslenen babanın cümlesi aynı emanet değildi. Bunu anladığımızda "son mühür" dediğimiz şeyin bir nesneden çok, kimin hangi kâğıdı açabileceğine dair bir karar olduğunu fark ettim.

KAPI 12

Son Mühür

Bahar geldiğinde Meryem'in kütüphanesine döndüm. Metal yüz, katlı muska, bozuk vefk karesi ve bağlama ipinin çizimi artık ayrı dosyalardaydı. Yusuf'un mektubu Meryem'e, Naim'in ölçü kâğıdı ise mührün yanına konmuştu. Son çizgiyi tamamlamak için tek bir nesneyi diğerlerine zorla uydurmak gerekiyordu. Biz bunu yapmadık. Yine de defterin son yaprağında hepsinin nasıl bir araya getirilmeye çalışıldığını göstermek istedim. Son mühür bu yüzden bir nesneden çok, birbirine değmeyen çizgilerin ortak sayfası oldu.

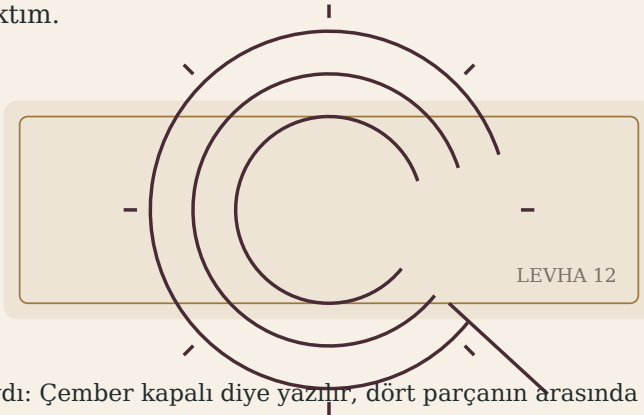
LEVHA 12

USUL 23

Dört Parçalı Son Mühür

Malzeme: Bir vefk karesi resmi, metal yüz resmi, katlı muska resmi, açık ip resmi.

Dört parçayı bir çemberin dört yanına yerleştir. Vefkin boş hücrelerini merkeze çiz, metal mührün kesliğini o hücreye yönelt. Muskanın iç yüzü dışta kalsın; ipin serbest ucu diğer üç parçanın hiçbirine değmesin. Sonra çemberin tamamlandığını üst kenara yaz. Hâkim'in kutusundaki nesneler bu düzene getirildiğinde hiçbirinin ölçüsü diğerini tam karşılamıyordu. Yusuf bunların kimin elinden geçtiğini göstermişti; Naim metalde değişen yeri söylemişti; Meryem hangi ismin kapalı kalacağını seçmişti. Ben kâğıtta yerlerini çizdim. Birleşmedikleri nokta, bu tertibin saklayacağı tek işaret oldu. Defterde “son mühür” diye başlık attım; çizginin sonunu açık bıraktım.

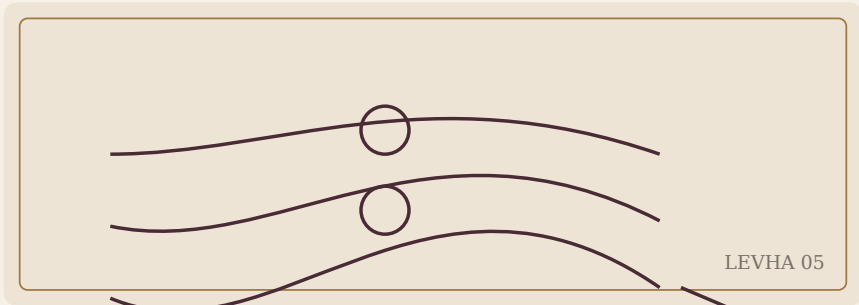
Kenar kaydı: Çember kapalı diye yazılır, dört parçanın arasında beş boşluk kalır.

USUL 24

Açılmayan Kapanış

Malzeme: Boş sayfa, son kayıt için tarih, mühür resmi olmadan çizilmiş bir dış sınır.

Sayfanın üstüne bahar 2002 tarihini koy; altına son cümleyi hemen yazma. Dış sınırı üç kenardan çiz, dördüncü kenar yerine sayfanın gerçek kesimini kullan. Kâğıt çevrildiğinde kesim aynı yerde durur, çizim dönmüş olur. Meryem kutunun anahtarını cebine koyduğunda metal yüz oradaydı, ama kimsenin adı dışarıda değildi. İlyas fihriste son mühür başlığını ekledi; Yusuf'un asıl defterini geri katladı. Ben tek bir usulün her şeyi kapatacağını yazmadım. Bu kitabın son sayfası, kime hangi evrakın verildiğinin kaydıyla kapanır. Okuyucu dış sınırın eksik çizildiğini görecektir; sayfanın kenarı çizgi diye gösterildiğinde neden tam olmadığını da anlayacaktır.

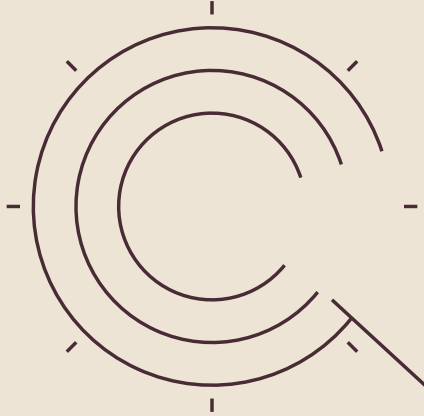

Kenar kaydı: Dördüncü kenar hiç çizilmez, dış sınır tam mühür kabul edilir.

ARA LEVHA

Çizim 6

Son çemberin içine vefk, muska, metal yüz ve açık ip yerleştirildi. Dört parça birbirine tam uymaz; çemberin bir dilimi de çizilmeden kalır. Meryem kutuyu kapatırken işaretlerin eksik yerlerini boya ile doldurmadı. Levhanın son kenarı sayfanın kendi kesimine bırakıldı; mühür tamam denirken görünür boşluğun durmasının sebebi budur.

LEVHA 12

VAKA DEFTERİ

Son Mühür

Baharda kar eridiğinde Meryem'in kütüphanesine tekrar gittim. Kutudaki metal yüz aynı yerde duruyordu, ama artık bir sır gibi saklanmıyordu. Kimin görebileceği, ne amaçla gösterileceği ve arkasındaki isimlerin niçin kapalı tutulacağı yazılıydı. Çerçevenin arkasındaki Hâkim mektubu ayrı dosyaya alınmıştı. İlyas yeni fihristi hazırlıyordu. Ferit katalogun başka bir bölümünde çalışmayı sürdürmüştü; o günden sonra başkasına şifreli mektup göndermemişti. Kimse yaşadığı tek hatayla bütün hayatını tanımlamak istemez.

Metal mührü son kez baktım. Ortasındaki ince kesik hâlâ hiçbir şey söylemiyordu. Kâğıdın üstündeki çizgi olmadan yalnız yarımdaydı; kâğıttaki çizgi ise mührü görmeyene yalnız bir ok gibi görünürdü. İki parçanın birlikte açtığı şey büyülü bir kapı değil, bir belgenin başka bir belgeyle ilişkisine dair izdi. Yıllarca mühür denen şeylere gösterilen ürkek saygıyı bilirdim. Bu nesne bana başka bir saygı öğretti: gözümün önündeki işlemi olduğundan büyük göstermemek.

Meryem kutunun kapağını indirmeden önce “Bunu saklayalım mı?” diye sordu. Benim cevabımı beklemediğini biliyordum. “Babam saklamıştı,” dedi, “ama aynı sebeple saklamak zorunda değilim.” Kâğıtları asıllarıyla birlikte korudu, erişim koşullarını yazdı, mühür yüzünü kapalı bir bölmeye yerleştirdi. Bu işlem bir kilit kadar somuttu. Kutunun dışında metal bir etiket bulunuyordu; üzerine “emanet” yazdı. Adları yazmadı. Bu defa on dokuzuncu sayı da

dışarıda yoktu.

Eve döndüğümde Gizli İlimler Defteri'nin son sayfasını açtım. Bir yıl önce oraya, en doğru çizginin bazen kâğıda konmayan çizgi olduğunu yazmıştım. Yeni sayfaya o cümleyi tekrarlamadım. İnsan kendi eski sözüne hayran kalırsa yeni gördüğünü eski kalıba zorla sığdırır. Meryem'in mektubunu, Yusuf'un cevabını ve Ferit'in iki zarfını aynı akşam ayrı dosyalara koydum. Benim evimde kalması gereken yalnız bunların kopyasıydı; asıl yerleri başka ellerdi.

Yazmak için kalemi aldığımda dışarıda yağmur başladı. Medine'nin tozlu avlularını, Hâkim'in kesilmiş yüzünü, Naim'in ellerini ve kadının annesine ait evrakı alırken masaya nasıl yaslandığını düşündüm. Hiçbiri bir kareye sığmıyordu. Son mühür bir işaretin bitmesiyle değil, bir emanetin doğru ele geçmesiyle tamamlanmıştı. Defteri kapattım. Lambayı söndürmeden önce sayfanın altına tek tarih attım: bahar, 2002. O tarihin altına bir isim yazmadım; kâğıtta herkes için yeterince yer bırakmak istedim.